माध्यमिक शिक्षा पाठ्यक्रम

२०७६

आमसञ्चार

कक्षा : ११ र १२ **विषय सङ्केत** : Mass Communication Studies [MCS. 321] (**कक्षा ११**),
Mass Communication Studies [MCS. 322] (**कक्षा १२**)

पाठ्यघण्टा : ५ **वार्षिक कार्यघण्टा** : १६०

१. परिचय

आमसञ्चार र पत्रकारिता मानिसको सामाजिक व्यवहार र जीवनसँग जोडिएको विषय हो । मानिसको सामाजिक तथा वैयक्तिक जीवनका गतिविधिहरूको प्रस्तुति, सार्वजनिकीकरण, बोध, प्रयोग र सिर्जनासँग प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित रहेको यस विषयको दायरा आफैँमा व्यापक रहेको छ । आमसञ्चार विषयले विभिन्न क्षेत्रका सूचना तथा सन्देशहरूलाई विविध प्रकारका सञ्चार माध्यमबाट बृहत् क्षेत्रलाई लक्षित गरी सम्प्रेषण वा प्रवाह गर्ने समग्र प्रक्रियाको अध्ययन गर्दछ । यसर्थ राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ को मार्गदर्शनबमोजिम विद्यालय शिक्षाको माध्यामिक तह (कक्षा ११ र १२) मा समावेश गरिएको आमसञ्चार र पत्रकारिताले समसामयिक मानवीय अभिरुचि र सार्वजनिक महत्त्वका विषयहरूमा सूचनाहरूको सङ्कलन, समाचार लेखन, सम्पादन एवम् प्रस्तुतीकरणसँग सम्बन्धित प्रक्रियाहरूको अध्ययन गर्दछ । आमसञ्चारको अवधारणा, प्रक्रिया, आमसञ्चारका माध्यम, पत्रकारिता, समाजमा यसको भूमिका, र प्रभावका बारेमा माध्यमिक तहका बालकालिकालाई ज्ञान र सिप तथा अवधारणा विकास गर्ने छ । यसका साथै यस पाठ्यक्रमले सम्बन्धित विषयमा उच्च शिक्षाको आधारसमेत तयार गर्ने छ ।

आमसञ्चार एउटा बृहत् विषय हो र पत्रकारिता आमसञ्चारभित्रको एउटा विधा हो । यसले विद्यार्थीमा सञ्चारका सैद्धान्तिक र व्यावहारिक पक्षको ज्ञान तथा सिप प्रदान गर्छ । यस पाठ्यक्रममा आमसञ्चार र पत्रकारिता विषयसम्बद्ध समाचार, संवाददाता र रिपोर्टिङ, न्यु मिडिया, अनलाइन, पत्रकारिता र सामाजिक सञ्जाल, सम्पादन र सम्पादकीय, विचार आलेख, प्रसारण पत्रकारिता, फोटो पत्रकारिता, सञ्चारसम्बन्धी कानुनी संहिताजस्ता विषयवस्तु समेटिएको छ । पाठ्यक्रमले विद्यार्थीमा आमसञ्चार र पत्रकारिताका विषयवस्तु र यससँग सम्बन्धित सवालहरूबारे अध्ययन गरी समसायिक ज्ञान तथा तिनको सचेतना प्रसारणसम्बन्धी ज्ञान हासिल गराउने उद्देश्य राखेको छ ।

परिचय, तहगत सक्षमता, कक्षाकगत सिकाइ उपलब्धि, विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम, सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया र विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई समेटी यो पाठ्यक्रम विकास गरिएको हो । यस क्रममा पाठ्यक्रम लेखन तथा विकासको विषयगत औचित्य, पाठ्यक्रममा रहेका मुख्य विशेषता तथा पाठ्यक्रमको स्वरूपलाई समेटी परिचय, विषयगत रूपमा अपेक्षित ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति, मूल्य र कार्य तत्परतालाई समेटी त्यसको क्रियात्मक स्वरूपमा सक्षमता, सिकाइको स्तर र सक्षमताको विशिष्टीकृत विस्तृतीकरण गरी सिकाइ उपलब्धि, सक्षमता, सिकाइ उपलब्धि एवम् अघिल्ला कक्षासँग लम्बीय सन्तुलनका आधारमा विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम, विषयगत विशिष्टपन र मौलिकतालाई समेटी सिकाइ सहजीकरणका विधि तथा प्रक्रिया एवम् निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनका विधि तथा प्रक्रिया उल्लेख गरी विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई व्यवस्थित गरिएको छ ।

२. तहगत सक्षमता

माध्यमिक तह (कक्षा ११ र १२) को अध्ययनपश्चात् विद्यार्थीहरूमा आमसञ्चार र पत्रकारिताका निम्नलिखित सक्षमता हासिल हुने छन् :

१. सञ्चार र आमसञ्चारको अवधारणा, प्रकार, कार्य र महत्त्वको बोध तथा प्रस्तुति
२. आमसञ्चारका माध्यम, प्रक्रियाको बोध र प्रयोग तथा सञ्चार ढाँचाको अवलम्बन

३. पत्रकारिताको अवधारणा, इतिहास, सिद्धान्त र महत्त्वको बोध र विश्लेषण

४. पत्रकारिताका रूपहरूको बोध र विश्लेषण तथा पत्रकारिता पेसाप्रति सकारात्मक सोच विकास

५. समाचारको अवधारणा, तत्त्व र समाचारीय मूल्यको बोध र विश्लेषण

६. समाचार ढाँचा र समाचारलेखनशैलीको व्यवहारिक पक्षको अवलम्बन

७. रिपोर्टिङको अवधारणा र प्रक्रियाको बोध तथा संवाददाताको भूमिका पहिचान र विश्लेषण

८. न्यु मिडिया, अनलाइन पत्रकारिता तथा सामजिक सञ्जालको अवधारणा र क्षेत्रको पहिचान तथा सदुपयोग

९. सम्पादन र सम्पादकीयको अर्थ, प्रक्रियाको बोध र विश्लेषण तथा सम्पादकहरूको भूमिका पहिचान

१०. फोटो पत्रकारिताको अवधारणा र यसका प्राविधिक तथा सैद्धान्तिक पक्षको बोध र विश्लेषण

११. विचार आलेखको अवधारणा र योजनाको बोध तथा प्रयोग

१२. प्रसारण पत्रकारिताको अवधारणाको बोध तथा प्रसारण प्रक्रियाको बोध र प्रयोग

३. कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

क्र. सं.	कक्षा ११		कक्षा १२	
	क्षेत्र/एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	क्षेत्र/एकाइ	सिकाइ उपलब्धि
१	सञ्चारका तह	१.१ सञ्चारका तह बताउन १.२ आमसञ्चारको परिचय दिन १.३ सञ्चारको प्रकार, प्रक्रिया र विशेषताको व्याख्या गर्न १.४ एरिस्टोटल र लासवेलको सञ्चार ढाँचाको वर्णन गर्न १.५ सञ्चारका माध्यमहरूको पहिचान र वर्गीकरण गर्न १.६ सञ्चार प्रक्रियाको व्याख्या गर्न	सम्पादन र सम्पादकीय	१.१ समाचार कक्षको परिचय दिन र कामहरूको सूची बनाउन १.२ सम्पादन प्रक्रियाको व्याख्या गर्न १.३ सम्पादकको योग्यता, भूमिका र जिम्मेवारी पहिचान गर्न १.४ कपी एडिटर, सहसम्पादक, कार्यकारी सम्पादकको जिम्मेवारी प्रस्तुत गर्न १.५ समाचारको पुनर्लेखन गर्न १.६ समयसीमाको महत्त्व उल्लेख गर्न १.७ छापा माध्यममा प्रयोग हुने भाषा र प्रसारण माध्यममा प्रयोग हुने भाषाको भिन्नता बताउन १.८ सम्पादकीय लेखनको संरचना र तत्वको वर्णन गर्न १.९ विचार पृष्ठ र स्तम्भ लेखनको परिचय दिन
२	पत्रकारिता र समाजमा यसको महत्त्व	२.१ पत्रकारिताको अवधारणा र परिचय प्रस्तुत गर्न २.२ नेपाली पत्रकारिताको सङ्क्षिप्त	विचार आलेख	२.१ विचार आलेखको परिचय दिन २.२ विचार आलेखको महत्त्व विश्लेषण गर्न

		इतिहास उल्लेख गर्न २.३ छापा पत्रकारिता, प्रसारण पत्रकारिता र अनलाइन पत्रकारिताको आधारभूत भिन्नता पहचिान गर्न २.४ पत्रकारिताको सिद्धान्तको व्याख्या गर्न २.५ पेनी प्रेस र पीत पत्रकारिताको अवधारणा प्रस्ट पार्न		२.३ विचार आलेखका आधारभूत पक्षहरू पहिचान गर्न २.४ विचार आलेखको प्रकार उल्लेख गर्न २.५ सञ्चार माध्यममा विचार आलेखको फाइदा व्याख्या गर्न २.६ विचार आलेखनको योजना बनाउन २.७ विचार आलेखको नमुना तयार गर्न
३	समाचार	३.१ समाचारको अवधारणा, प्रकार र तत्त्वहरूको परिचय दिन	प्रसारण पत्रकारिता (रेडियो,	३.१ प्रसारण पत्रकारिताको परिचय र महत्त्व उल्लेख गर्न
		३.२ समाचारका स्रोतहरूको पहिचान गर्न ३.३ समाचार लेखनको ढाँचा निर्माण र व्याख्या गर्न ३.४ समाचार लेखनको संरचनाअनुसार समाचार लेख्न ३.५ समाचारीय मूल्यको विश्लेषण गर्न	टेलिभिजन, अनलाइन)	३.२ नेपालको सन्दर्भमा रेडियो पत्रकारिता र टेलिभिजन पत्रकारिताको विकासक्रम उल्लेख गर्न ३.३ प्रसारण पत्रकारिताका मौलिक विशेषताको सूची तयार गर्न ३.४ रेडियो कार्यक्रम तथा टेलिभिजन कार्यक्रम तत्त्वहरूको बर्णन गर्न ३.५ रेडियो तथा टेलिभिजन कार्यक्रमको स्क्रिप्ट लेखन गर्न ३.६ रेडियो कार्यक्रम र टेलिभिजन कार्यक्रमको ढाँचा तयार पार्न
४	संवाददाता र रिपोर्टिङ	४.१ सूचनाको अर्थ र महत्त्वबारे व्याख्या गर्न ४.२ संवाददाता र रिपोर्टिङको अवधारणा उल्लेख गर्न ४.३ संवाददाताको योग्यता, भूमिका र जिम्मेवारीबारे विश्लेषण गर्न ४.४ सामान्य रिपोर्टिङ, बिट रिपोर्टिङ र अनुसन्धानमूलक रिपोर्टिङको भिन्नता पत्ता लगाउन	फोटो पत्रकारिता (लेआउट र साजसज्जासहित)	४.१ फोटो पत्रकारिता र फोटोग्राफीको परिचय दिन ४.२ लेआउट र डिजाइन बताउन ४.३ फोटो पत्रकारिताको महत्त्व चर्चा गर्न ४.४ क्यामेराको परिचय दिई त्यसका कार्यहरू बताउन ४.५ सटरस्पिड, अपरचर र आइएसओको सम्बन्ध बताउन ४.६ फोटो कम्पोजिसनको महत्त्व र तरिका उल्लेख गर्न ४.७ फोटोको छनोट गरी क्याप्सन लेख्न

५	न्यु मिडिया र यसका आयाम, इन्टरनेटमा आधारित पत्रकारिता, अनलाइन पत्रकारिता र सामाजिक सञ्जाल	५.१ न्यु मिडिया, अनलाइन पत्रकारिता र सामाजिक सञ्जालहरूको परिचय दिन ५.२ अनलाइन पत्रकारिता र सामाजिक सञ्जालको भिन्नताका आधार उल्लेख गर्न ५.३ अनलाइन माध्यमको उत्पत्ति र विकास प्रकाश पार्न ५.४ सामाजिक सञ्जालका फाइदा र बेफाइदा प्रस्तुत गर्न ५.५ अनलाइन माध्यम र सामाजिक सञ्जाललाई व्यवस्थित गर्न बनेका कानुनी आधारहरूको व्याख्या गर्न	संविधानको प्रस तथा अभिव्यक्ति स्वतन्त्रतासम्बन्धी प्रावधान, सञ्चारसम्बन्धी कानुनका अर्न्राष्ट्रिय मूल्य र मान्यता तथा आचारसंहिता	५.१ प्रेससम्बन्धी कानुन, प्रेस स्वतन्त्रता र आचार संहिताको अवधारणा र परिचय बताउन ५.२ प्रेस स्वतन्त्रताका सम्बन्धमा नेपालको संविधान र कानुनमा भएका प्रावधानको चर्चा गर्न ५.३ गालीबेइजती, अश्लीलता र अदालतको अपहेलनाको सामान्य अवधारणा बताउन ५.४ नेपाली पत्रकारका लागि जारी गरिएको पत्रकार आचार संहिता बुदागत रूपमा उल्लेख गर्न
६	प्रयोगात्मक कार्य	६.१ रिपोर्टिङको प्रक्रियाअनुरूप समाचारका लागि सूचना सङ्कलन गर्न ६.२ तोकिएको ढाँचामा समाचार लेख्न	प्रयोगात्मक कार्य	६.१ सम्पादकीय लेखनको अभ्यास सम्पादकीय लेख्न ६.२ विचार आलेख तयार गर्न ६.३ म्यागजिन प्रकाशन र व्यवस्थापन गर्न

४. **विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम**

कक्षाः ११

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	विषयवस्तु	विषय क्षेत्र	विषयवस्तु	पाठ्यघण्टा
१	आमसञ्चारको परिचय	१.१ सञ्चारको अर्थ र परिभाषा १.२ सञ्चारको तह र प्रकार १.३ आमसञ्चारको परिचय १.४ आमसञ्चार प्रक्रिया १.५ सञ्चार ढाँचा (लिनियर र ननलिनियर) १.६ एरिस्टोल र लासवेलको सञ्चार अवधारणा	सम्पादन र सम्पादकीय	१.१ समाचार सम्पादनको परिचय १.२ समाचार कक्षको संरचनात्मक स्वरूप १.३ सम्पादकको योग्यता, भूमिका र जिम्मेवारी १.३.१ कपी एडिटर १.३.२ सहसम्पादक १.३.३ कार्यकारी सम्पादक १.३.४ प्रधान सम्पादक १.४ समाचार सम्पादन प्रक्रिया १.५ डेडलाइनको दबाब	२४

		१.७ सञ्चारका अवरोधहरू १.८ आमसञ्चारका माध्यम र तिनका कार्यहरू १.९ आमसञ्चार माध्यमका प्रकारहरू		र पुनर्लेखन १.६ सरलता र स्पष्टताको परीक्षण १.७ सम्पादकीय लेखनको परिचय १.८ विचार पृष्ठ र स्तम्भ लेखक १.९ पृष्ठ संयोजनको परिचय	
२	पत्रकारिता	२.१ पत्रकारिताको अर्थ र परिभाषा २.२ मुद्रण पत्रकारिताको सङ्क्षिप्त इतिहास २.३ पत्रकारिताका सिद्धान्तहरू २.४ पत्रकारिताको महत्त्व २.५ पत्रकारिताका प्रकारहरू २.६ पत्रकारिताका प्रक्रिया २.७ पत्रकारिताका विविध रूपहरू २.७.१ मिसन पत्रकारिता २.७.२ व्यावसायिक पत्रकारिता २.७.३ विकास पत्रकारिता २.७.४ सार्वजनिक पत्रकारिता २.८ पत्रकारिता पेसा २.९ अखबारको आमजनताबिच व्यापक प्रसार भएको अखबारमा	विचार आलेख	२.१ विचार आलेखको परिचय २.२ विचार आलेखको योजना २.३ विचार आलेखक २.४ विचार आलेखका तत्त्वहरू २.५ विचार आलेखका प्रकारहरू २.६ विचार आलेख कार्यको अभ्यास २.७ मिडियामा विचार आलेखको महत्त्व र २.८ प्रभाव फिचर लेख र न्युज स्टोरीमा भिन्नता २.९ फिचर लेख र हार्ड न्युजको तुलनात्मक विश्लेषण	२४

		रूपान्तरण			
३	समाचार	३.१ समाचारको अवधारणा र परिभाषा ३.२ समाचारका प्रकार ३.२.१ हार्ड न्युज ३.२.२ सफ्ट न्युज ३.३ समाचारका स्रोतहरू ३.४ समाचारका तत्त्वहरू ३.५ समाचार लेखनमा ६ क (5W1H) ३.६ समाचारीय मूल्य ३.७ समाचारको संरचना/ढाँचा ३.७.१ हेडलाइन ३.७.२ बाइलाइन ३.७.३ डेटलाइन ३.७.४ लिड ३.७.५ मुख्य भाग ३.७.६ क्रेडिट लाइन ३.७.६ पृष्ठभूमि ३.८ समाचार लेखन शैली ३.९ समाचार लेखनको भाषा र प्रस्तुति	प्रसारण पत्रकारिता	३.१ नेपालमा रेडियो र टेलिभिजनको विकास ३.२ रेडियो तथा टेलिभिजन प्रसारणका विशेषताहरू ३.३ रेडियो तथा टेलिभिजन कार्यक्रमको परिचय ३.४ रेडियो समाचार बुलेटिन ३.५ रेडियो म्यागजिन र डकुमेन्ट्री ३.६ लाइभ कार्यक्रम र रेकर्डिङ ३.७ रेडियो र टेलिभिजनका लागि स्क्रिप्ट लेखन ३.८ स्क्रिप्ट लेखनको अभ्यास ३.९ नेपालका एफएफ रेडियोको महत्त्व	२४
४	संवाददाता र रिपोर्टिङ	४.१ पत्रकारितामा रिपोर्टिङको अर्थ परिभाषा र महत्त्व ४.२ सूचनाको अवधारणा र	फोटो पत्रकारिता	४.१ फोटो पत्रकारिता र फोटोग्राफीको परिचय ४.२ नेपालमा फोटो पत्रकारिताको सङ्क्षिप्त इतिहास	२४

		महत्त्व ४.३ सूचनाको उपयोग ४.४ समाचारका लागि सूचना सङ्कलन प्रक्रिया ४.५ संवाददाता र पत्रकार ४.६ संवाददाताका योग्यता र सिप ४.७ संवाददाताको भूमिका र जिम्मेवारी ४.८ सामान्य रिपोर्टिङ र विषयगत रिपोर्टिङ ४.९ गहन रिपोर्टिङ र अनुसन्धानमूलक रिपोर्टिङ		४.३ फोटो पत्रकारिताको महत्त्व ४.४ क्यामेरा सञ्चालन गर्ने कला ४.५ सटरस्पिड, अपरचर र आइएसओको सम्बन्ध ४.६ फोटा कम्पोजिसनको आधारभूत नियम ४.७ लेन्स ४.८ तस्बिर छनोट र क्याप्सन लेखन ४.९ फोटो स्केलिङ	
५	नयाँ माध्यम, अनलाइन पत्रकारिता र सामाजिक सञ्जाल (प्रयोग र भमिका)	५.१ नयाँ माध्यम र अनलाइन पत्रकारिताको परिचय ५.२ नयाँ माध्यमको विकास ५.३ नयाँ माध्यमका विशेषताहरू ५.४ सामाजिक सञ्जालको परिचय ५.५ सामाजिक सञ्जालका फाइदा र बेफाइदाहरू ५.६ पत्रकारिताका लागि नयाँ माध्यम ५.७ अनलाइन पत्रकारिता ५.८ अनलाइन	सञ्चार सम्बन्धी कानुन र आचारसंहिता	५.१ प्रेस कानुन र आचारसंहिताको परिचय ५.२ नेपालमा प्रेस स्वतन्त्रताको संवैधानिक प्रावधान ५.३ नेपालका प्रेस कानुनहरूको सङ्क्षिप्त परिचय ५.४ सूचनाको हक ५.५ गाली वेइज्जती र अश्लीलताको परिचय ५.६ अदालतको अपहेलना,सामजिक उत्तरदायित्व र आचारसंहिता ५.७ प्रेस काउन्सिलको अवधारणा ५.८ नेपालको पत्रकार	२४

		पत्रकारिताको सम्भावना ५.९ नयाँ माध्यम र सामाजिक सञ्जालसँग सम्बन्धित कानुनी पक्षहरू		आचारसंहिता	
६	प्रयोगात्मक कार्य	६.१ कुनै एक शीर्षकमा परियोजना कार्यर समूहमा प्रस्तुति ६.२ समूहगत रूपमा परियोजना कार्य र प्रतिवेदन लेखन ६.३ समाचार लेखन , समूहमा भित्ते पत्रिका प्रकाशन	प्रयोगात्मक कार्य	६.१ एउटा शीर्षकमा परियोजना कार्य र समूहमा प्रस्तुत ५.२ समूहगत रूपमा परियोजना कार्य र प्रतिवेदन लेखन ५.३ दुइओटा विचार आलेख, एउटा फोटो फिचर र समूहगत रूपमा एउटा समाचारमूलक म्यागेजिनको नमुना प्रकाशन	४०
जम्मा					**१६०**

५. प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य

कक्षा ११ र १२ मा प्रयोगात्मक कार्यअन्तर्गत सञ्चालन गर्न सकिने केही सम्भाव्य क्रियाकलापहरू निम्नअनुसार छन् :

क्र.सं.	कक्षा ११			कक्षा १२		
	विषयक्षेत्र	प्रयोगात्मक कार्य विवरण	पाठ्य घण्टा	विषयक्षेत्र	प्रयोगात्मक कार्य विवरण	पाठ्य घण्टा
१	आमसञ्चार को परिचय	१. शिक्षकको सहयोगमा शाब्दिक र गैरशाब्दिक सञ्चारविचको अन्तर पत्ता लगाउने २. सञ्चार र आमसञ्चारसम्बन्धी तथ्यहरू सङ्कलन गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्ने र छलफलबाट आएको निष्कर्षलाई समष्टिगत रूपमा सम्पादन गरी सबै विद्यार्थीहरूलाई वितरण गर्ने ३. आमसञ्चारका अवरोधहरूको सूची तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्ने	१०	१. सम्पादन र सम्पादकीय	१. कुनै विषयमा समाचार लेखी अर्को साथीबाट सम्पादन गराई पक्षामा प्रस्तुत गर्ने २. पत्रिकामा आएको समाचारलाई रेडियोमा वाचन गर्न मिल्ने भाषामा लेखी वाचन गर्ने ३. १६ पृष्ठको समाचारपत्र को लेआउटको नमुना तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्ने	८
२	पत्रकारिता	१. विभिन्न प्रकारका समाचारमूलक पत्रिका र म्यागेजिनहरू सङ्कलन गरी तिनिहरूको तुलना गर्ने २. स्थानिय स्तरमा भएका रेडियो, टेलिभिजन स्टेसन, अनलाइन पोर्टल तथा प्रेसका कार्यालयहरूको	५	२ . विचार आलेख	१. विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न पत्रिकाहरूमा प्रकाशित भएका फिचर लेखहरू र समाचार सङ्लकन गरी फिचर र समाचारका फरकहरू छुट्याउने	७

		भ्रमण गरी उनीहरूले काम गर्ने तरिका, कार्यालयको प्रकृतिका बारेमा अध्ययन, अवलोकन गरेर तीमध्येको कुनै एकको बारेमा प्रोफाइल तयार पार्ने			२. विचार आलेखका लागि स्थानीय स्तरमा भएका विभिन्न विषय छनोट गर्ने र विचार आलेखको योजना बनाई फिचर तयार पार्ने	
	३. समाचार	१. विभिन्न पत्रिका र म्यागेजिनमा प्रकाशित समाचारहरू सङ्कलन गरी समाचारका तत्त्वहरू छुट्याएर कक्षामा प्रस्तुत गर्ने २. पत्रिकामा छापिएका समाचारमध्ये पाँचपाँचओटा हाड न्युज र सूट न्युज छुट्याउने ३. आफ्नो समुदायमा भएका समाचार बनाउन मिल्ने विषयवस्तु अवलोकन गरी कुनै तीन विषयमा समाचार लेख्ने र कक्षामा छलफल गर्ने	१०	३. प्रसारण पत्रकारिता	१. स्थानीय स्तरमा रहेको एफएम रेडियो सुन्ने र रेडियोले प्रस्तुत गरेका विषयवस्तुको सूची बनाई कक्षामा प्रस्तुत २. कुनै विषयमा १५ मिनेटको रेडियो स्क्रिप्ट तयार पार्ने	८
	४.संवाददाता र रिपोर्टिङ	स्थानीय स्तरमा भइरहेको कुनै कार्यक्रममा सहभागी भई त्यसको आधारमा समाचार तयार पार्ने	५	४. फोटो पत्रकारिता	१. फोटोको महत्त्व र फाइदाका बारेमा निबन्ध लेखी कक्षामा प्रस्तुत गर्ने २. फोटोको सिद्धान्तमा आधारित भएर पत्रिकामा	६

					छापिएका फोटो सङ्कलन गर्ने ३. कुनै सन्देशमूलक फोटो खिचेर त्यसका क्याप्सनसहित कक्षामा प्रस्तुत गर्ने	
	५. न्युमिडिया, अनलाइन पत्रकारिता र सामाजिक सञ्जाल	१. कुनै एक न्युज पोर्टलको अवलोकन गरी अन्य मिडिया (रेडियो, टेलिभिजन, पत्रिका) सँग तुलना गरेरर यसका फाइदाहरूको सूची बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्ने २. कुनै एक चर्चित घटनाका बारेमा अन्य मिडियामा आएको समाचार र अनलाइनमा आएको समाचारको बिचमा अध्ययन गरी फरक पत्ता लगाई कक्षामा प्रस्तुत गर्ने	१०	५. सञ्चार सम्बन्धी कानुन र आचारसंहिता	१. प्रेस कानुन र पत्रकार आचार संहितामा भएका भिन्नताका बारेमा सूची तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्ने २. नेपालको संविधानले प्रेस स्वतन्त्रताका लागि गरेका व्यवस्था खोजी कक्षामा प्रस्तुत गर्ने ३. नेपालका वर्तमान प्रेस कानुनहरूको नामको सूची लेखी कक्षामा प्रस्तुत गर्ने	११
जम्मा			४०	जम्मा		४०

६. **सिकाइ सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया**

आमसञ्चार तथा पत्रकारिता विषय मानिसको सामाजिक र वैयक्तिक जीवनसँग प्रत्यक्ष रूपमा जोडिएको विषय भएकाले यो विषयले एकातिर सूचनाहरूको सङ्कलन, प्रशोधन, प्रकाशन, प्रसारण र प्रस्तुतीकरणजस्ता क्रियाकलापहरूको बारेमा सैद्धान्तिक ज्ञान प्रवाह गर्दछ भने अर्कोतिर उल्लिखित प्रक्रियाअनुरूप सन्देशहरूको उत्पादन र प्रवाहीकरण गर्ने प्रयोगात्मक सिप प्रदान गर्ने गर्दछ । आमसञ्चारका आधुनिक माध्यम मिडियाको प्रकृति र तिनीहरूको भूमिकाको सैद्धान्तिक र प्रयोगात्मक अवधारणा, ज्ञान र सिप प्रदान गर्न कुनै एउटामात्र शिक्षण विधिले पूर्ण हुन सक्दैन । आवश्यकताअनुसार विभिन्न प्रकारका शिक्षण विधिहरूलाई प्रयोग गरेर अध्यापन कार्यलाई प्रधावकारी बनाउनुपर्ने

हुन्छ । यस क्रममा सैद्धान्तिक पक्षको लागि व्याख्यान, प्रश्नोत्तर, समस्या समाधान, प्रदर्शनजस्ता शिक्षण विधिहरू उपयुक्त हुन्छन् भने व्यावहारिक पक्षको लागि अवलोकन, सामूहिक छलफल, प्रदर्शन, स्थलगत अध्ययन, परियोजना कार्य विधि जस्ता शिक्षण विधिहरू सान्दर्भिक हुन्छन् । समाचारका प्रकार, स्रोत र तत्त्वहरूलाई सिकाउन अखबार नै प्रदर्शन गर्नुपर्ने हुन्छ । मिडियाले कसरी काम गर्छ भनेर स्पष्ट पार्नका लागि विभिन्न प्रकारका मिडियाका प्राविधिक उपकरणहरूलाई देखाउनुपर्ने हुन्छ । यसै गरी फोटोपत्रकारिताको लागि स्थलगत कार्य नै गर्नुपर्ने हुन्छ । यो विषयमा प्रयोगात्मक कार्य बढी हुने भएकाले आवश्यकताअनुसार विभिन्न प्रकारका शिक्षण विधिहरू अपनाउनुपर्ने हुन्छ । आमसञ्चार तथा पत्रकारिता विषयको प्रभावकारी अध्यापनका लागि तल उल्लेख गरिएका विभिन्न विधिहरू अपनाउन सकिन्छ । व्याख्यान, प्रदर्शन जस्ता शिक्षककेन्द्रित र परियोजना कार्य, दस्तावेज अध्ययन, छलफल, समस्या समाधान, स्वअध्ययन र स्थलगत अध्ययन जस्ता विद्यार्थीकेन्द्रित विधिको प्रयोगलाई बढीभन्दा बढी प्रयोग गरी यो विषयमा सिकाइ सहजीकरण गर्न सकिन्छ । यसका विशिष्ट शैक्षणिक प्रविधि निम्नानुसार हुन सक्छन् :

एकाइ	शैक्षणिक प्रविधि
१	**आमसञ्चारको परिचय** १. विद्यार्थीलाई सञ्चार र आमसञ्चारको अवधारणा तथा मानवीय तथा सामाजिक व्यवहारमा यसको महत्त्वबारे तथ्य सङ्कलन गर्न लगाई समूहगत रूपमा छलफल गराउने । छलफलबाट आएको निष्कर्षलाई समष्टिगत रूपमा सम्पादन गरी सबै विद्यार्थीहरूलाई वितरण गर्न लगाउने २. आममसञ्चारका अवरोध, यसका प्रकार र सञ्चार ढाँचाको बारेमा बुँदाहरू टिपोट गरी समूहमा छलफल गराई प्रस्तुतगर्न लगाउने
२	**पत्रकारिता** १. विभिन्न प्रकारका समाचारमूलक पत्रिका र म्यागजिनहरू सङ्कलन गरी तिनीहरूको तुलना गर्न लगाउने २. स्थानीय ठाउँमा भएका रेडियो, टेलभिजन स्टेसन वा अनलाइन पोर्टलको सूची तथार गरी कुनै प्रोफाइल लेख्न लगाउने
३	**समाचार** १. विभिन्न प्रकारका पत्रिका र म्यागजिनमा प्रकाशित समाचारहरू सङ्कलन गरी समाचारका तत्त्वहरू छुट्ट्याउन लगाउने र समूहगत रूपमा छलफल गराउने २. प्रत्येक विद्यार्थीहरूलाई समाचार लेख्न लगाई कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने
४	**संवाददाता र रिपोर्टिङ** १. सूचना र रिपोर्टिङ तथा त्यसको प्रकृतिबारे अवधारणा पत्ता लगाउने २. सूचनाको महत्व, संवाददाताको भूमिका र विभिन्न प्रकारका रिपोर्टिङको महत्त्वलाई सूचीबद्ध गरी कक्षामा छलफल गर्न लगाउने
५	**नयाँ माध्यम, अनलाइन पत्रकारिता र सामाजिक माध्यम** १. नयाँ माध्यम, अनलाइन पत्रकारिता र सामाजिक माध्यमको अवधारणा र यसका विविध पक्षबारे सूची बनाउन लगाउने २. सामाजिक सञ्जालका फाइदा र बेफाइदाहरूको सूची बनाई फरक फरक समूहमा कक्षामा छलफल गर्न लगाउने

	३. नयाँ माध्यमसँग र सामाजिक माध्यमसँग सम्बन्धित कानुनी पक्षहरूको सूची तयार गर्न लगाउने
६	**सम्पादन र सम्पादकको भूमिका** १. विद्यार्थीहरूलाई सम्पादन र सम्पादकीयको अवधारणाबारे बुँदागत रूपमा सूची तयार गरी कक्षामा छलफल गर्न लगाउने २. समाचारपत्रको लेआउटको नमुना तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने
७	**विचार धारणा आलेख** १. विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न पत्रिकाहरूमा प्रकाशित भएका विचार धारणा आलेखहरू सङ्कलन गरी कक्षामा देखाउन लगाउने २. विचार आलेखका लागि योजना बनाई फिचर लेख तयार पर्न लगाउने
८	**प्रसारण पत्रकारिता** १. विद्यार्थीहरूलाई कक्षामा प्रसारण पत्रकारिताको मुख्य अवधारणा भन्न लगाउने, नेपालको सन्दर्भमा रेडियो र टेलिभिजन प्रसारणको इतिहास लेख्न लगाउने र प्रसारण पत्रकारिताको महत्त्वको सूची बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने २. प्रसारण संस्थाहरूको संस्थागत प्रोफाइल लेख्न लगाई कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने
९	**फोटो पत्रकारिता** १. फोटो पत्रकारिताका विविध सैद्धान्तिक पक्ष र फोटो खिच्ने तरिकाहरूको बारेमा तथ्यहरू सङ्कलन गर्न लगाउने २. पत्रपत्रिकामा प्रकाशित विभिन्न प्रकारका फोटाहरू सङ्कलन गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने ३. प्रत्येक विद्यार्थीहरूलाई आफैँ फोटो खिच्न लगाई कक्षामा प्रदर्शन गर्न लगाउने
१०	**सञ्चारसम्बन्धी कानुन र आचारसंहिता** १. प्रेस कानुन र पत्रकार आचारसंहिताबिच रहेको अवधारणागत भिन्नताहरूको सूची तयार गरी कक्षाका भन्न लगाउने २. प्रेस स्वतन्त्रतासम्बन्धीको संवैधानिक व्यवस्थाका बारेमा बुँदा टिपोट गर्न लगाउने र नेपालका वर्तमान प्रेस कानुनहरूको नामको सूची लेख्न लगाउने तथा पत्रकार आचारसंहिताका प्रमुख बुँदाहरूलाई टिपोट गरी फरक फरक समूहमा कक्षामा प्रस्तुत गर्ने

७. विद्यार्थी मूल्याङ्कन

विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि सुनिश्चित गर्न निर्माणात्मक र निर्णयात्मक दुवै प्रकारको मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ । विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि सुधारका लागि कक्षा शिक्षणकै क्रममा कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, प्रस्तुतीकरण, उपलब्धि परीक्षा जस्ता क्रियाकलाप गराई सैद्धान्तिक तथा प्रयोगात्मक ज्ञान तथा सिप हासिल गराउन आवश्यक छ । यसको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन तथा विद्यार्थीको सिकाइस्तर सुधार गर्न सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलापको अभिन्न अङ्गका रूपमा निर्माणात्मक मूल्याङ्कनलाई उपयोग गर्नुपर्छ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको सिकाइ उपलब्धिको निश्चित भारलाई निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा समेत जोडिने छ ।

(क) आन्तरिक मूल्याङ्कन

आन्तरिक तथा प्रयोगात्मक मूल्याङ्कनका लागि प्रत्येक विद्यार्थीहरूको फाइल बनाई उनीहरूले गरेका कार्य र उनीहरूमा

आएको व्यवहार परिवर्तनको अभिलेख राखी सोका आधारमा अङ्क प्रदान गर्नुपर्दछ । विद्यार्थीहरूले के कति सिके भन्ने कुरा पत्ता लगाई नसिकेको भए कारण पहिचान गरी पुन: सिकाइन्छ भने यस्तो मूल्याङ्कन प्रक्रियालाई निर्माणात्मक मूल्याङ्कन भनिन्छ । कक्षा ११ र १२ को आमसञ्चार तथा पत्रकारिता विषय सिकाइको क्रममा कक्षाकोठामा कक्षागत शिक्षण सिकाइकै अभिन्न अङ्गका रूपमा गृहकार्य, कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, सामुदायिक कार्य, सह/अतिरिक्त क्रियाकलाप, एकाइ परीक्षा, मासिक परीक्षा जस्ता मूल्याङ्कनका साधनहरूको प्रयोग गर्न सकिने छ र मूल्याङ्कनका लागि विद्यार्थीको अभिलेख राख्नुपर्छ । सोको आधारमा नै सिकाइ अवस्था यकिन गरिन्छ र आवश्यकतानुसार उपचारात्मक शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्छ । विशेष सिकाइ आवश्यकता भएका विद्यार्थीका लागि विषय शिक्षकले नै उपयुक्त प्रक्रिया अपनाई मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ । शिक्षकले यस प्रकारको मूल्याङ्कन निरन्तर रूपमा गरी विद्यार्थीहरूमा अपेक्षित सिप र व्यवहार विकासमा जोड दिनु पर्दछ ।

यस विषयमा कक्षा ११ र १२ मा कुल भारमध्ये २५ प्रतिशत भार आन्तरिक मूल्याङ्कन मार्फत हुने छ । यसको मूल्याङ्कन निम्नअनुसार हुनेछ :

कक्षा ११ र १२ का लागि आन्तरिक **मूल्याङ्कन मापदण्ड**

क्र स	आधार	अंक	कैफियत
१	कक्षा सहभागिता	३	
२	कक्षा परीक्षा (त्रैमासिक परीक्षाको अङ्कबाट	६	
३	आमसञ्चारसम्बन्धी परियोजना कार्यको मूल्याङ्कन		
३.१	परियोजना कार्यको प्रतिवेदनको तयारी (कम्तिमा पाँचओटा)	१०	
३.२	परियोजना कार्यको प्रस्तुतीकरण (कम्तीमा तीनओटा)	६	
जम्मा		२५	

(ख) **बाह्य मूल्याङ्कन**

यस विषयमा कक्षा ११ र १२ प्रत्येकमा कुल भारमध्ये ७५ प्रतिशत भार बाह्य मूल्याङ्कन हुने छ । कक्षा ११ र १२ प्रत्येक कक्षामा लागि लिइने परीक्षाका लागि पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले तयार गरेको विशिष्टीकरण तालिकाअनुसार प्रश्नपत्र निर्माण गर्नुपर्ने छ । यस विषयको परीक्षामा विशेष गरेर ज्ञान/बोध, समस्या समाधान, समालोचनात्मक, सिर्जनासँग सम्बन्धित प्रश्नहरू सोधिने छन् । पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्यअनुरूप विद्यार्थीहरूले ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति प्राप्त गरे नगरेको मूल्याङ्कन गरिन्छ । सबै बाह्य परीक्षामा अक्षराङ्कन पद्धतिको प्रयोग गरिने छ ।